

Tiina
Tambaum

TLÜ Eesti
demograafia keskus
haridusgerontoloog

Üldoskused ja sotsiaalne kaasatus

Generic skills and social inclusion

Tiina Tambaum

TLÜ Eesti
demograafia keskus
haridusgerontoloog

Uurimishuvid: vanemaealiste õppimine ja sotsiaalne kaasatus, põlvkondade vaheline koostöö, vanemate meeste sotsiaalne kaasatus, diskrimineerimine vanuse alusel

Mis on üldoskused?

Euroopa Parlament (2006). Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes

Ülekantavad pädevused (nimetatud ka üldoskused, võtmepädevused) on – vastandatuna erialastele või konkreetse töövaldkonnaga seotud pädevustele – **selliste teadmiste, oskuste ja hoiakute kombinatsioonid, mida vajavad kõik inimesed, et tagada elu- või tegevusvaldkonnast sõltumata edukas hakkamasaamine, eneseteostus ja areng, kodanikuaktiivsus, sotsiaalne kaasatus ning tööhõive.**

Mis on üldoskused?

PÕHIKOOL	ELUKESTEV ÕPE
	emakeeleoskus
	võõrkeelteoskus
kultuuri- ja väärtuspädevus	kultuuriteadlikkus ja -pädevus
sotsiaalne ja kodanikupädevus	sotsiaalne ja kodanikupädevus
õpipädevus	õppimisoskus
matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus;	matemaatikapädevus ja teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest
ettevõtlikkuspädevus	algatusvõime ja ettevõtlikkus
digipädevus	digitaalpädevus
enesemääratluspädevus	
suhtluspädevus	
Põhikooli riiklik õppekava (2011). RT I, 14.01.2011, 2. https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020	Euroopa Parlament (2006). Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes. COM/2018/024 final - 2018/08 (NLE) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1572259048202&uri=CELEX:52018DC0024

Gümnaasiumi riiklik õppekava pädevuste kujundamist ei kirjelda, seda peab tegema iga kool oma õppekavas. „Üldpädevuste kujunemist toetavad ja suunavad õpetajad **omavahelises koostöös ning kooli, kodu ja kogukonna koostöös.**“

Mis on üldoskused?

PÕHIKOOL	ELUKESTEV ÕPE
	emakeeleoskus
	võõrkeelteoskus
kultuuri- ja väärtuspädevus	kultuuriteadlikkus ja -pädevus
sotsiaalne ja kodanikupädevus	sotsiaalne ja kodanikupädevus
õpipädevus	õppimisoskus
matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus;	matemaatikapädevus ja teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest
ettevõtlikkuspädevus	algatusvõime ja ettevõtlikkus
digipädevus	digitaalpädevus
enesemääratluspädevus	
suhtluspädevus	
Põhikooli riiklik õppekava (2011). RT I, 14.01.2011, 2. https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020	Euroopa Parlament (2006). Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes. COM/2018/024 final - 2018/08 (NLE) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1572259048202&uri=CELEX:52018DC0024

Gümnaasiumi riiklik õppekava pädevuste kujundamist ei kirjelda, seda peab tegema iga kool oma õppekavas. „Üldpädevuste kujunemist toetavad ja suunavad õpetajad **omavahelises koostöös ning kooli, kodu ja kogukonna koostöös.**“

Digipädevus: info haldamise, digikeskkondades suhtlemise, sisuloome, turvalise tegutsemise, probleemilahendusoskus (põhikooli riiklik õppekava)

Kuidas saab täiskasvanu
digipädevaks
ehk omandab
„oskuste ja hoiakute
kombinatsioonid,
mida vajavad kõik
inimesed,
et tagada edukas
hakkamasaamine,
eneseteostus ja areng,
kodanikuaktiivsus,
sotsiaalne kaasatus ning
tööhõive?

„Eesti elukestva õppe strateegias“ on sõnastatud eesmärk ***kogu elanikkonna digioskuste parandamine.***

Tegevusi pole määratletud.

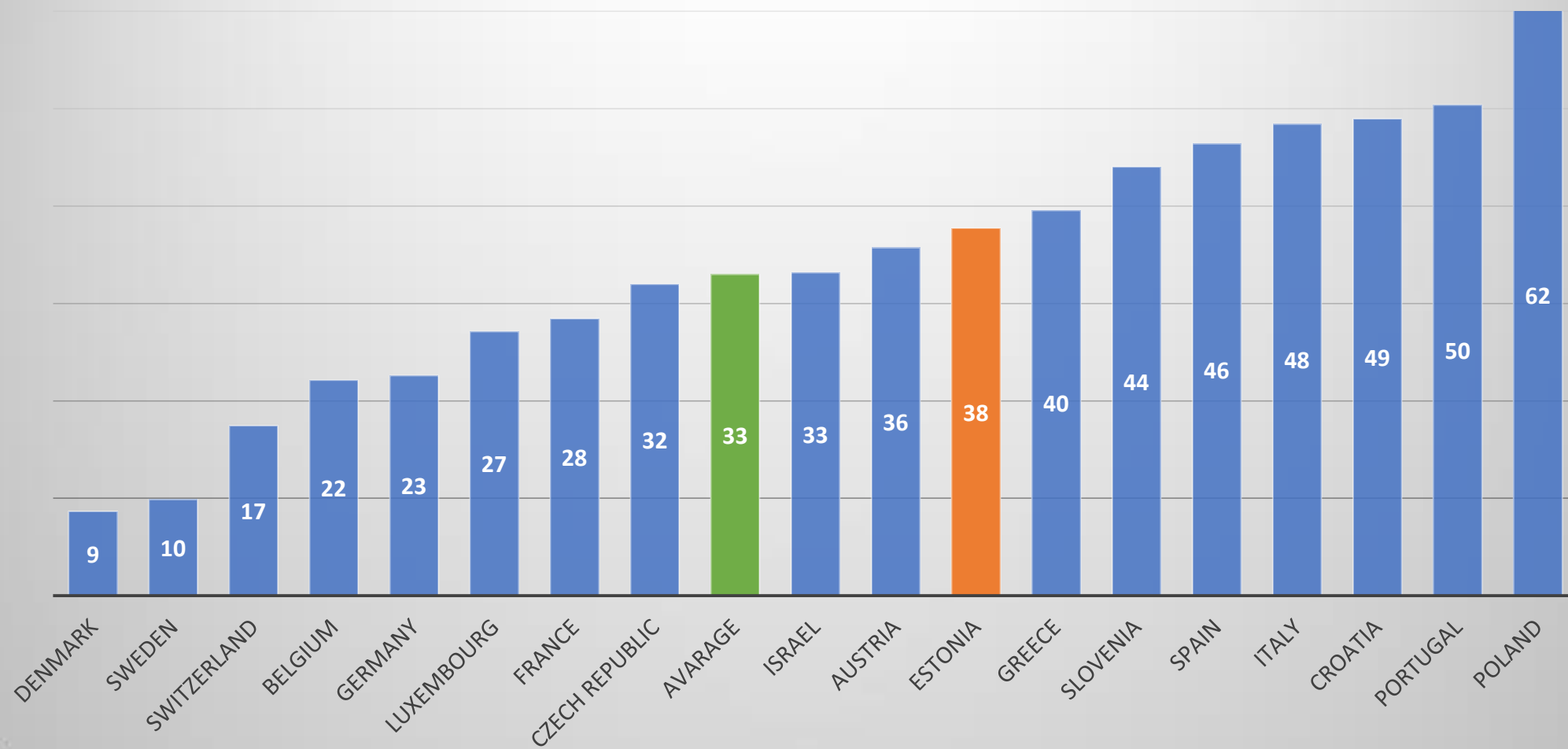
Rakendusmeetmed on delegeeritud Infoühiskonna arengukavasse (Eesti elukestva õppe strateegia 2020).

„Eesti infoühiskonna arengukavas 2020“ on eesmärgina sõnastatud ***interneti mittekasutajate osakaalu vähendamine*** (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2013a).

50+

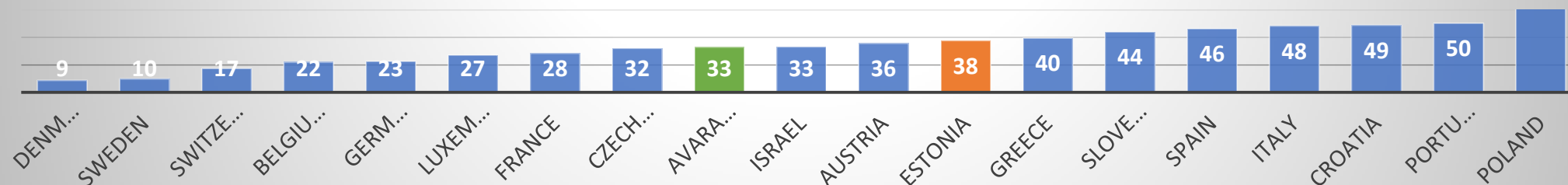
Pole kunagi kasutanud. Never used.

% kõikidest vastajatest, of all respondents (2015)

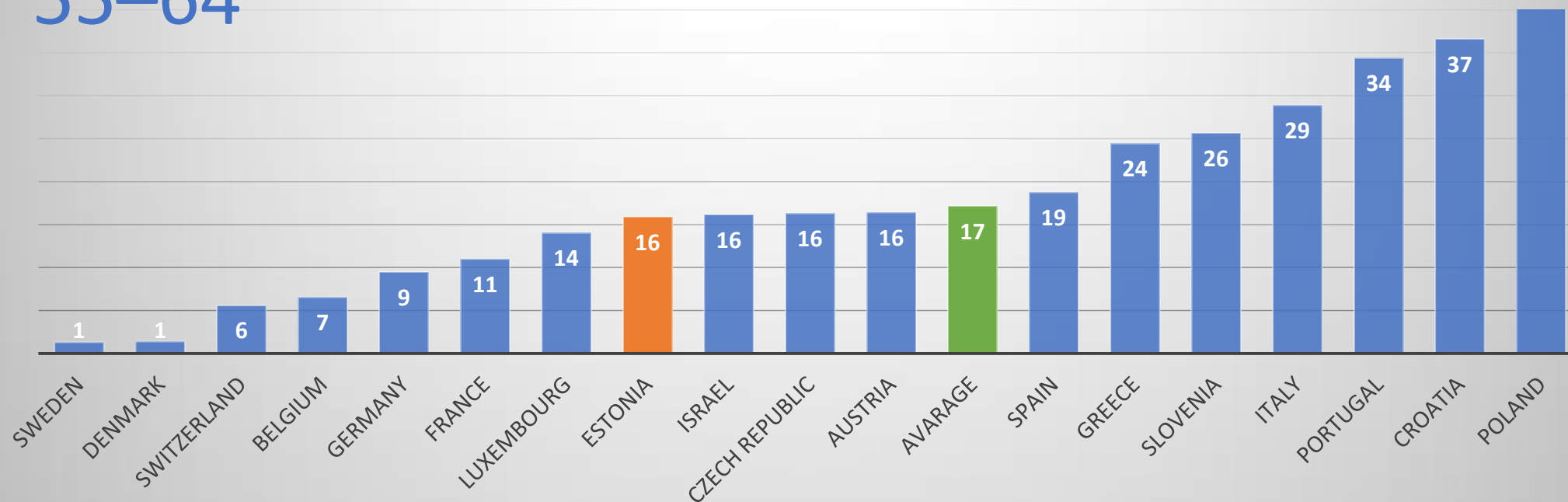
50+

Pole kunagi kasutanud. Never used.
% kõikidest vastajatest, of all respondents (2015)

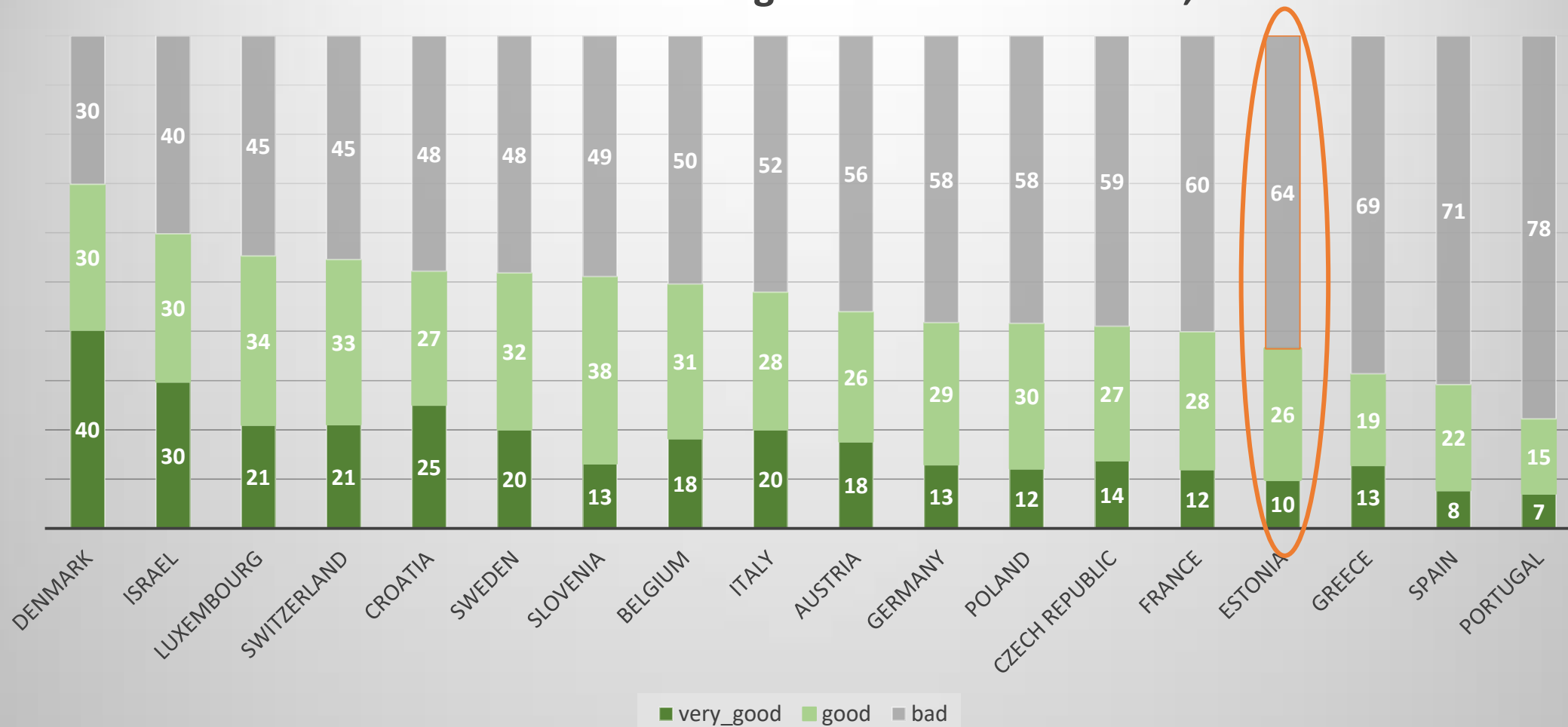
55–64

Pole kunagi kasutanud. Never used,
% vanuserühma 55-64 vastajatest, of age group (2015)

50+

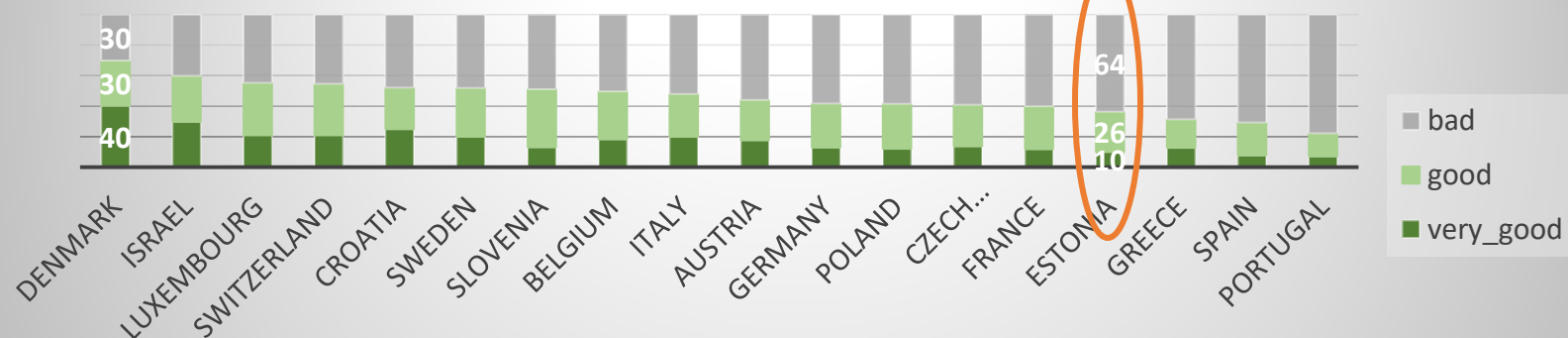
Hinnang enda arvutioskustele, % nendest, kellel on oskused Self-rated skills among those who have them, %

50+

Hinnang enda arvutioskustele, % nendest, kellel on oskused

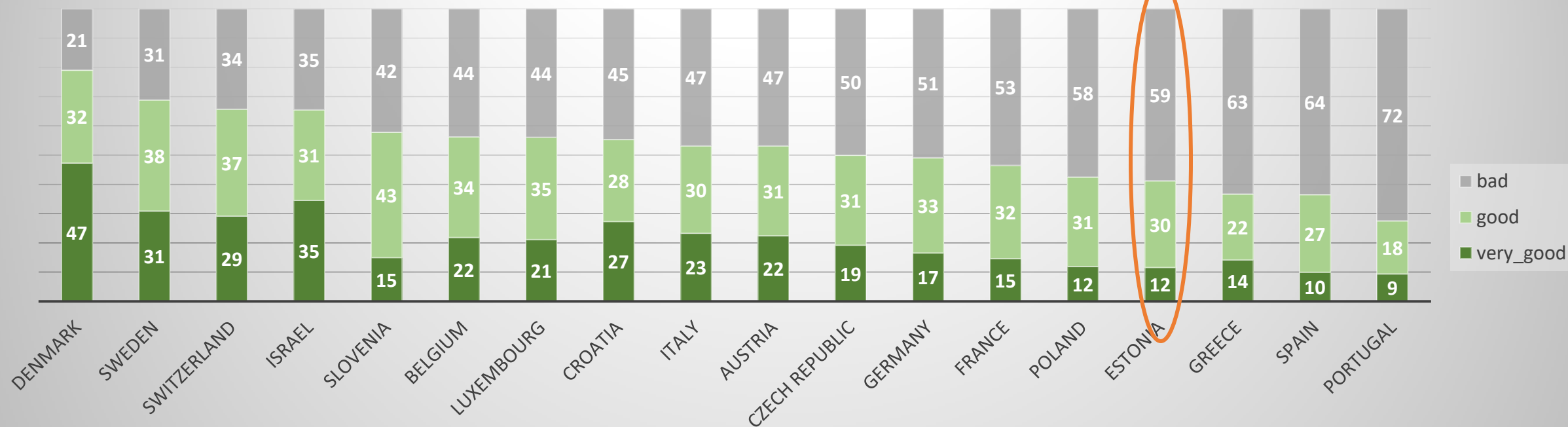
Self-rated skills among those who have them, %

55-64

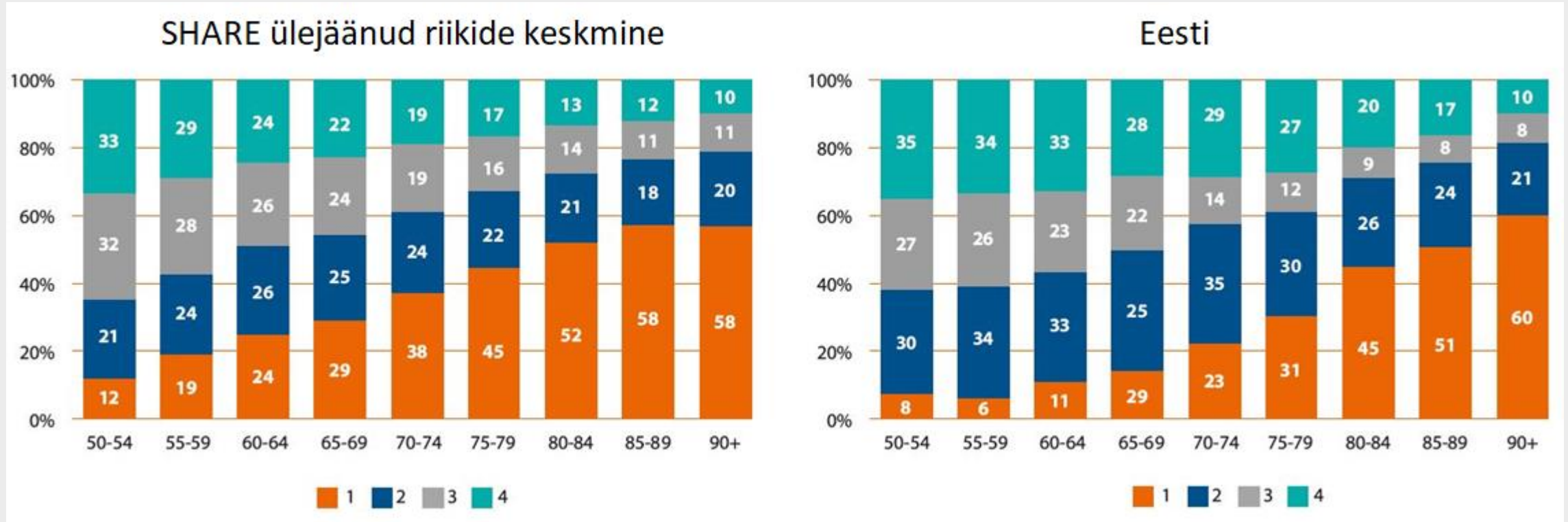
Hinnang arvutioskustele, % nendest, kellel on oskused, vanuserühm 55-64

Self-rated skills among those who have them among 55-64 (2015), %

Haridusaastate kvartiilid vanuserühmiti, SHARE teised riigid ja Eesti

Years of education by age group: SHARE other countries and EE

1. kv = 0–8 a

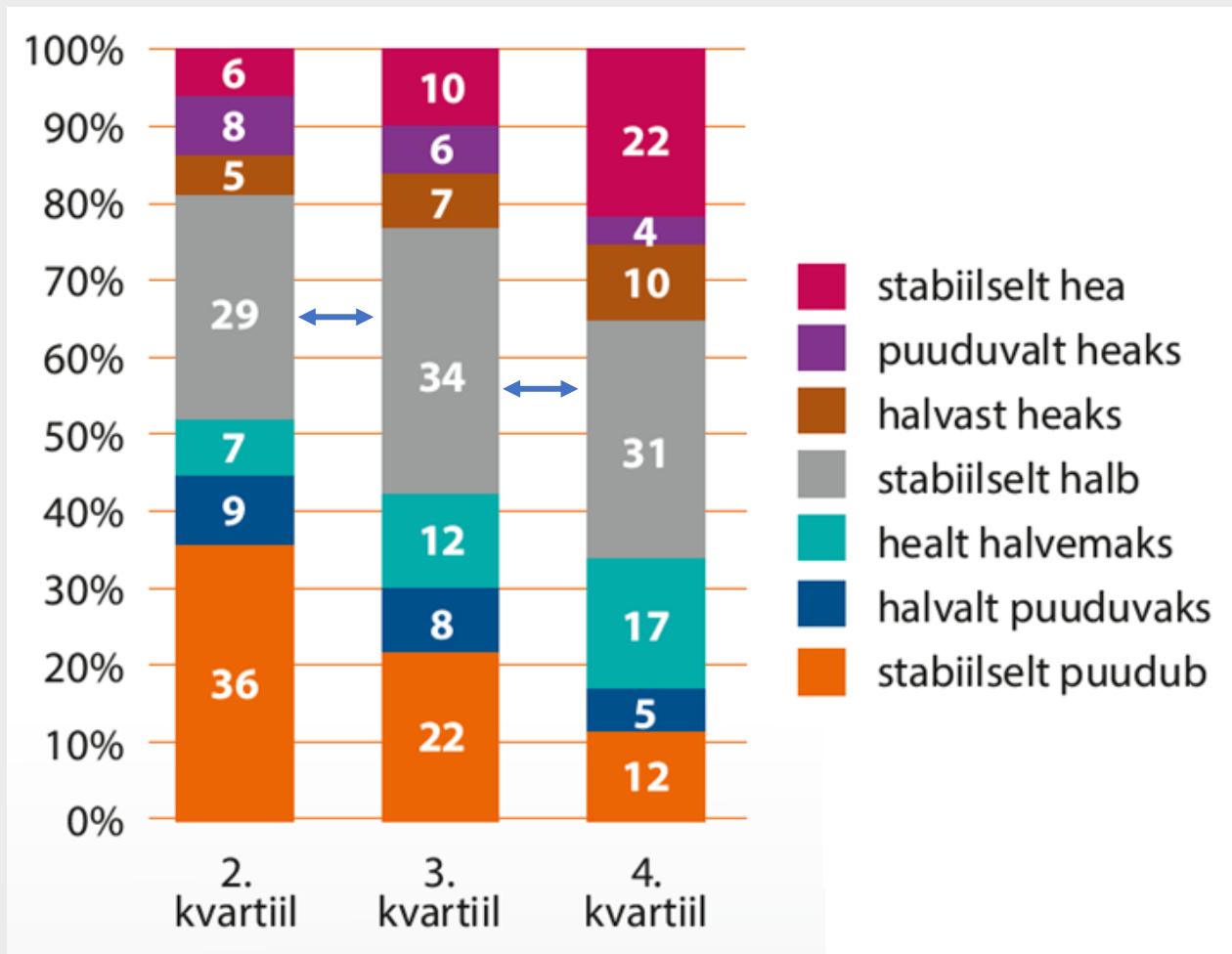
2. kv = 9–11 a

3. kv = 12–13 a

4. kv >13 a

The best predictor of health, wealth, and happiness in later life is not school achievement, but the number of years in schooling. Hattie, J. (2012). Visible Learning for Teachers. Maximizing Impact on Learning. Routledge.

Enesehinnagulise arvutioskuse muutus kahe laine vahel (2013–2015)
vanuserühmas, kes oli 2015. aastal 55–64, hariduskvartilide kaupa, %
Self-rated computer skills among those who were 55 – 64 in 2015 by quartiles of education

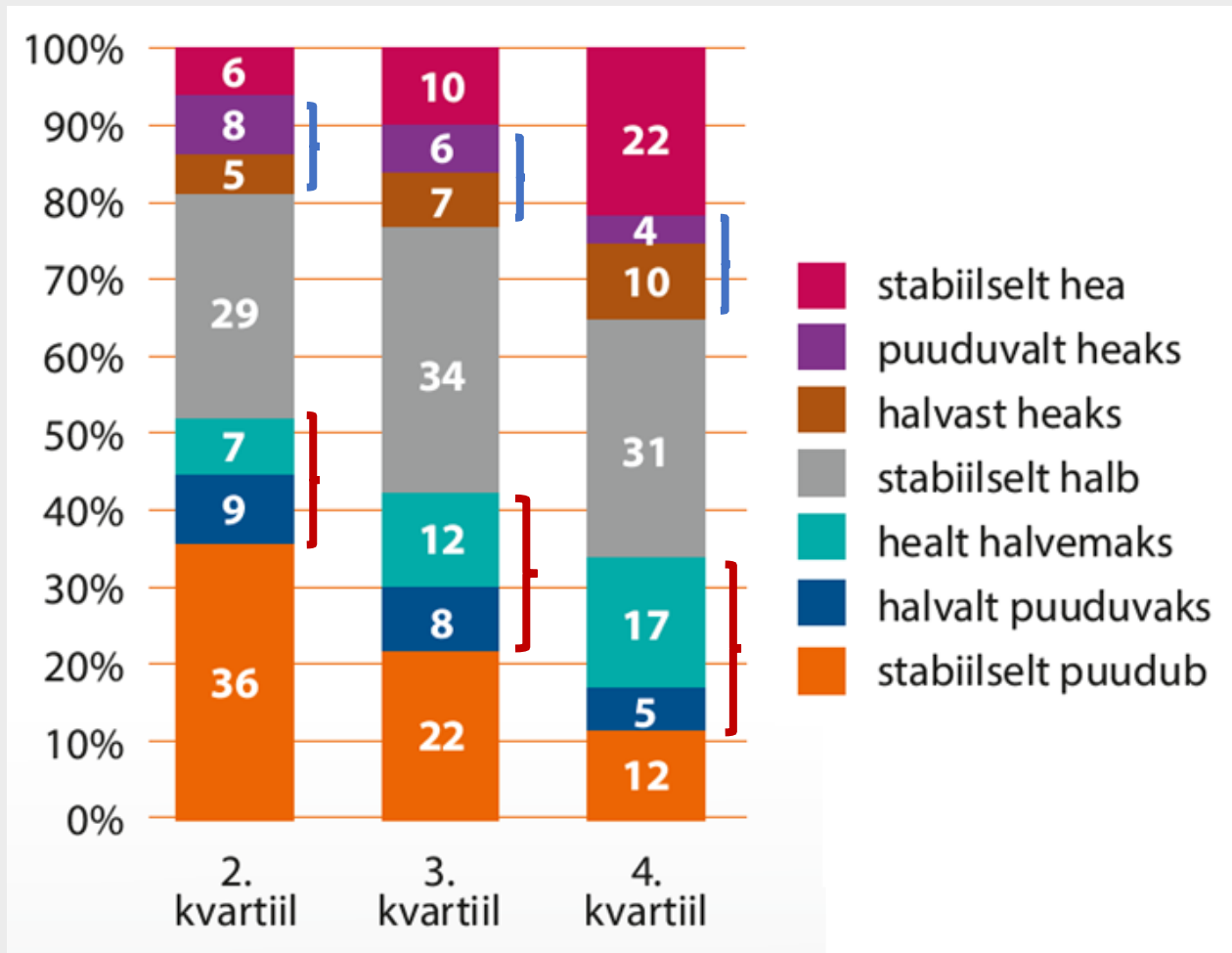
1. kv = 0–8 a

2. kv = 9–11 a

3. kv = 12–13 a

4. kv >13 a

Enesehinnagulise arvutioskuse muutus kahe laine vahel (2013–2015)
vanuserühmas, kes oli 2015. aastal 55–64, hariduskvartiilide kaupa, %
Self-rated computer skills among those who were 55 – 64 in 2015 by quartiles of education

1. kv = 0–8 a

2. kv = 9–11 a

3. kv = 12–13 a

4. kv >13 a

PIAAC näitas, et
89% inimestest
vanuses 16–65,
kelle töö nõudis
arvuti kasutamist,
leidis, et nende
arvutikasutus-
oskus on tööks
piisav

Kuid

Eestis töökohtadest ei kasutata arvutit üldse 30%.

Vähese arvutioskuse taseme vajadus 15%

keskmise arvutioskuse taseme vajadus 46%

kõrge arvutioskuse taseme vajadus 5%.

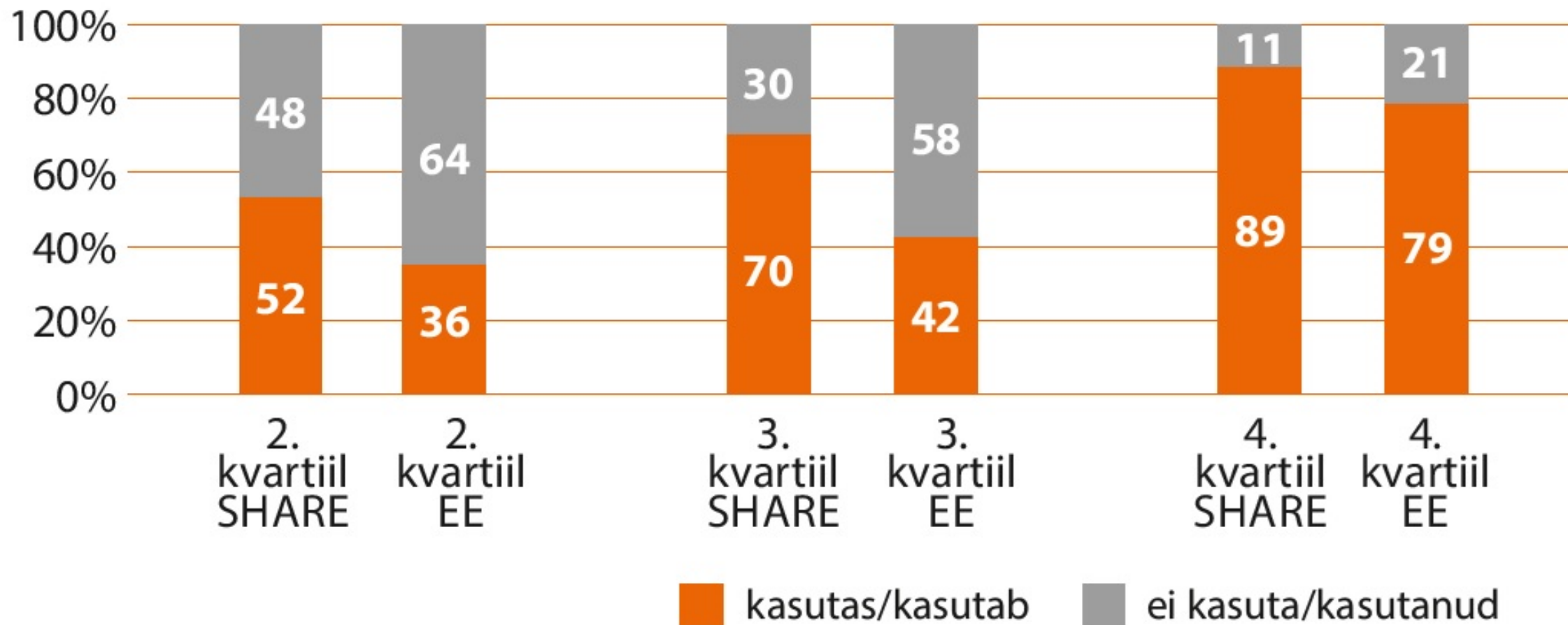
30% suudavad lahendada arvuti abil keerulisi
ülesandeid

28% saaks hakkama lihtsamate ülesannetega

**ligi 30% ei suudaks arvutit praktiliste ülesannete
lahendamiseks kasutada.**

Viimasel või praegusel töökohal arvutikasutamise vajadus rühmas 55–64 hariduskvartiilide kaupa
The last or current job requires computer skills, among 55–64 in 2015 by quartiles of education

55–64

1. kv = 0–8 a

2. kv = 9–11 a

3. kv = 12–13 a

4. kv >13 a

Tööandjal tuleb suhtumist muuta: arusaam, et õppimine on vaid töötaja enda asi, on iganenud

OECD soovitus: just tööandjad panustavad inimeste arengusse (seda koostöös, töötajate ja riigiga)

Matteuse efekt peaks vähenema.

Praegu pakuvad ettevõtted arenguvõimalusi ennekõike neile, kelle oskuste tase on niigi kõrge (töötajal kui vahend, ROI). Matteuse efekt - õpivad need, kes on kogu aeg õppinud.

**Milline on
digioskuste
õpetuse
metoodika ja kes
selle otsustab?**

Õpe peab lähtuma õppija isiklikust oskuste tasemest.

Õpetamine ei ole ettenäitamine.

Digioskuste arendamisel on vaja tuge, mis on pidevalt kättesaadav, mida saab kasutada siis, kui tekib küsimus ja/või probleem.

Ühekordsed aktsioonid ei tööta, tarvis on kogukondlikku süsteemi.

A thin vertical black line is positioned to the left of the text.

Sotsiaalne kaasatus

Social inclusion

Mida teha, et kognitiivsed võimed säiliks

Kognitiivne allakäik usutakse olevat vanusega kaasnev paratamatu nähe (Kravitz, Schmeidler, & Beeri, 2012).

Kuid see pole nii.

Kognitiivse rikastamise hüpoteesi kohaselt saab kognitiivset funktsionaalsust mõjutada käitumise ja mitmesuguste tegevustega (Hertzog, Kramer, Wilson, & Lindenberger, 2008).

Mida treenid, see püsib: mälu treening näitas, et mälu funktsioonid olid säilinud ka viie aasta järel pärast treeningut.

Kuid selles uuringus positiivsed tulemused puudutasid vaid neid konkreetseid ülesandeid

(Willis et al., 2006; Gross et al., 2013)

Õppimine:
formaalne,
mitteformaalne,
informaalne

Vanemas eas õppimine aitab säilitada ja isegi **parandada kognitiivset võimekust**

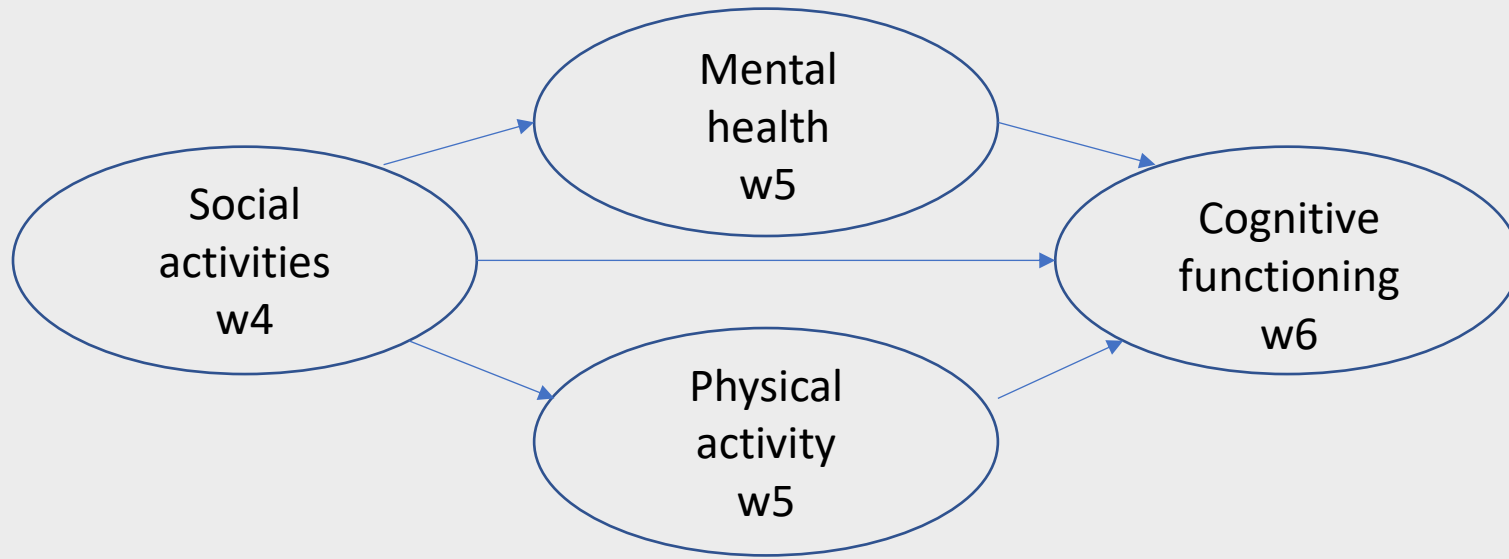
Aichberger MC, Busch MA, Reischies FM, Ströhle A, Heinz A, Rapp MA. (2010). Effect of physical inactivity on cognitive performance after 2.5 years of follow-up. Longitudinal results from the Survey of Health, Ageing and Retirement (SHARE). *The Journal of Gerontopsychology and Geriatric Psychiatry* 23, 1: 7–15.

On suudetud eristada vanemas eas õppimise mõju sellest mõjust, mis tekib, kui inimene on olnud aktiivne terve elu. Õppimisel on positiivne mõju **voolavale intelligentsusele ja reakstioonikiirusele.**

Schneider, K. (2003). The significance of learning for ageing. *Educational Gerontology*, 29(10), 809–823.

Informaalne õpe vähendab depressiivsuse sümptomeid

Croezen S, Avendano M, Burdorf A, Lenthe FJ. (2013). Does social participation decrease depressive symptoms in old age? In: Börsch-Supan A, Brandt M, Litwin H, Weber G. (eds). *Active ageing and solidarity between generations in Europe. First results from SHARE after the economic crisis*. De Gruyter, 391–402.)

CSLA: klubiline tegevus, kursused, vabatahtlik tegevus, osalemine poliitilise või KOV tegevuses, füüsiline tegevus, lugemine, ristsõnad, lauamängud, (4. laines ka osalemine koguduses)

Control variables (w4): age, gender, education, self-rated health, hearing, financial status, cognitive functioning, mental health, physical activity

Kognitiivset väljakutset pakkuval nn vaba aja tegevusel (CSLAs) on potentsiaal edasi lükata kognitiivsete võimete mandumist, sõltumata vanusest.

Litwin, H., Schwartz, E. & Damri, N. (2016). Cognitively Stimulating Leisure Activity and Subsequent Cognitive Function: A SHARE-based Analysis. *The Gerontologist* 57(5)

Seos sotsiaalse aktiivsuse ja kognitiivse võimekuse vahel kehtib nii otse kui kaudselt, läbi vaimse tervise või füüsilise aktiivsuse. Ella Schwartz (*Hebrew University of Jerusalem*) „Pathways

from social activities to cognitive functioning“ 21.09.2019 at SHARE user conference in Budapest

Tegevusel ja tegevusel on vahe

Sotsiaalsete suhete kvaliteet mõjutab heaolu rohkem kui tegevus kui selline.

Litwin, H., Shiovitz-Ezra, S. (2006). The association between activity and wellbeing in later life: what really matters? Ageing & Society 26(2) pp 225-242.

Ainult füüsilisest ei piisa. Pakkuda tuleb füüsilist tegevust, millel sotsiaalselt kontaktis.

Litwin, H. and A. Shaul (2018). The Effect of Social Network on the Physical Activity—Cognitive Function Nexus in Late Life. International Psychogeriatrics DOI: 10.1017/S1041610218001059.

Tegevuses osalemisest saavad suurema kasu need, kelle sotsiaalsõrk on väike. Mitte tegevus iseenesest ei mõju positiivselt, vaid selle sotsiaalne komponent

Litwin, H. and K. J. Stoeckel. (2014). Engagement and social capital as elements of active aging: an analysis of older Europeans. Sociologia e Politiche Sociali 17(3): DOI: 10.3280/SP2014-003002.9-31.

Milles seisneb
sotsiaalse
aktiivsuse
võime olla
kasulik?

Inimene saab tagasiside iseendale
mis mõjutab enesehinnangut,
mis mõjutab eluga rahulolu
(kognitiivne hinnang oma elatud
elule)

Kas me teeme vahet tegevustel, kuhu vanemaealisi ootame ja kutsume?

Vanuseliselt segregeerunud
tegevused;

põlvkondadevahelised tegevused.

füüsiline individuaalne
tegevus, lugemine,
ristsõnad

klubiline tegevus, kursused,
vabatahtlik tegevus, osalemine
poliitilise või KOV tegevuses,
lauamängud, osalemine
koguduses

Vanemaealiste sotsiaalse kaasatuse
uuringutes üldiselt ei eristata seda, kas
inimene osaleb vanuseliselt segregeerunud
või mitmekesisel rühmas (Barrett et al., 2016),
mõõdetakse vaid osalemise fakti (nt SHARE).

Aktiivsena vananemine

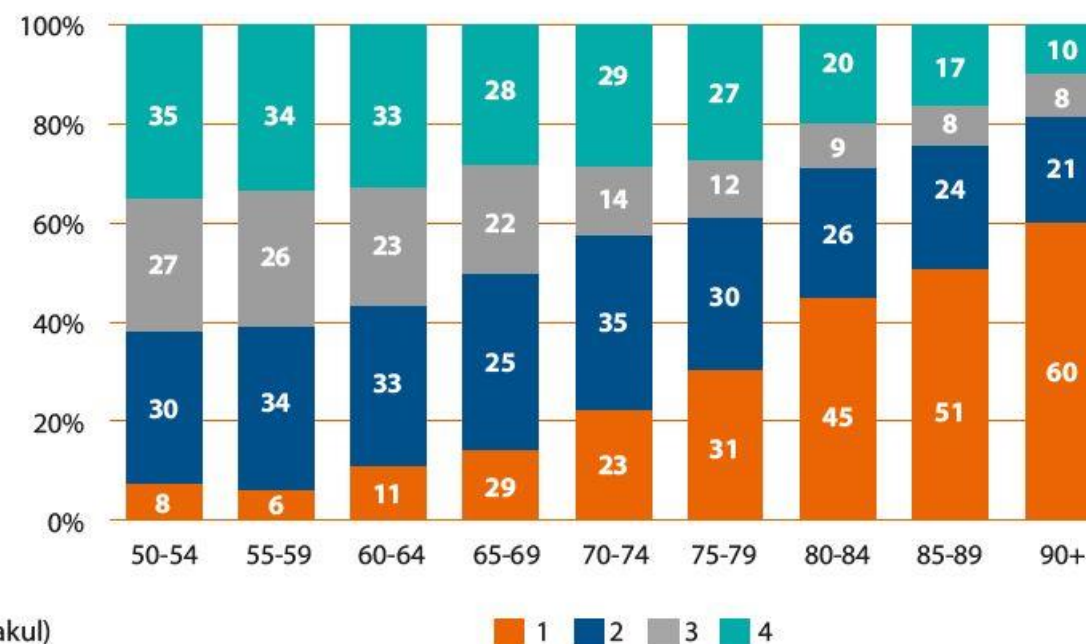
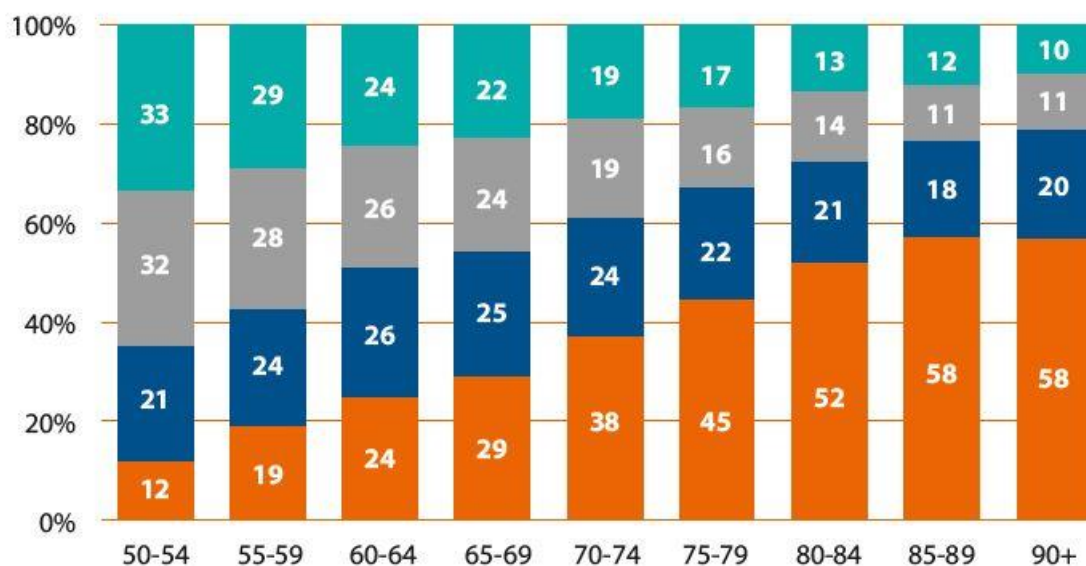
ÜRO ja EK, 2012

<http://www1.unece.org/stat/platform/display/AAI/Active+Ageing+Index+Home>

Kas Eesti vananeb aktiivsena?

Haridusaastate kvartiilid vanuserühmiti, SHARE teised riigid ja Eesti Years of education by age group: SHARE other countries and EE

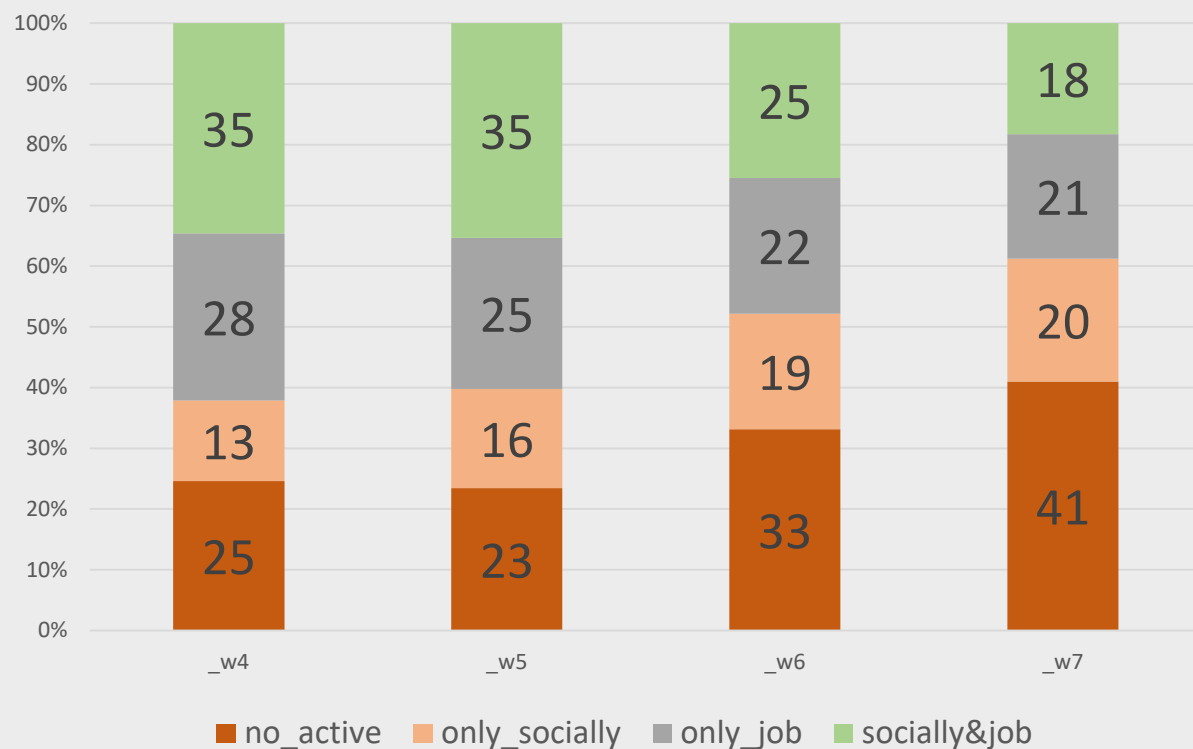
Eesti 50+ vanuses inimesed on teiste SHARE riikide keskmisega võrreldes rohkem koolis käinud. Ometi on hariduse potentsiaal tihti kasutamata.

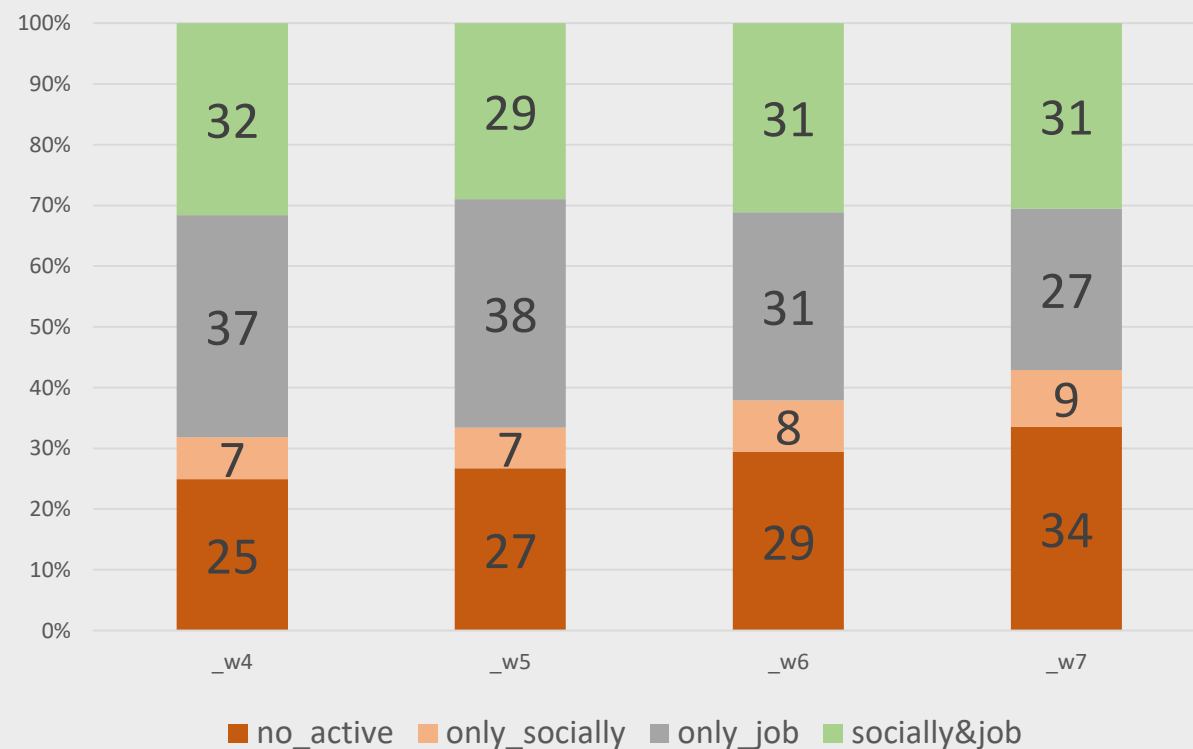
Joonis 5. Haridusaastate kvartiilid vanuserühmades SHARE ülejäänud riikides keskmiselt (vasakul) ja Eestis (paremal) (1. kv haridusaastaid kuni 8 a, 2. kv 9–11 a, 3. kv 12–13 a, 4. kv rohkem kui 13 a) (Tambaum, 2019)

The best predictor of health, wealth, and happiness in later life is not school achievement, but the number of years in schooling. Hattie, J. (2012). Visible Learning for Teachers. Maximizing Impact on Learning. Routledge.

SHARE: social inclusion among those who were in 2015 at age 55-64 , %

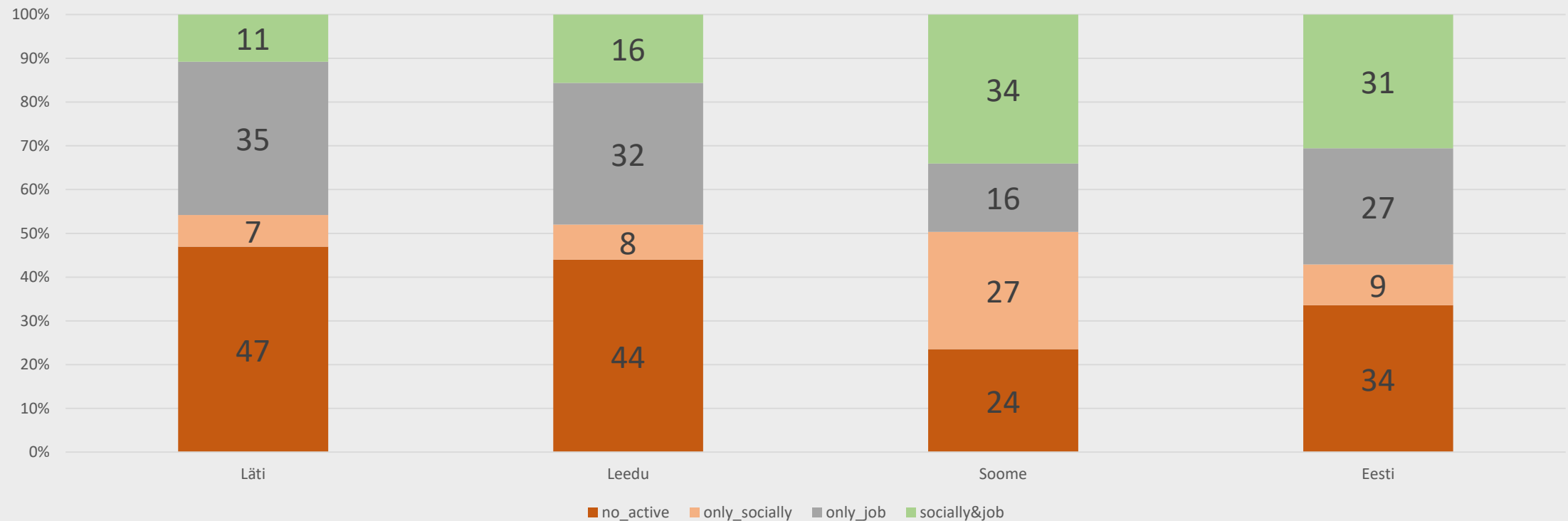
Estonia: social inclusion among those who were in 2015 at age 55-64 , %

Sotsiaalsed tegevused: osalemine klubilises tegevuses, vabatahtlikus töös, õppimine kursustel, osalemine parteilises või kohaliku omavalitsuse tegevuses (Tambaum, 2019 ilmumas)

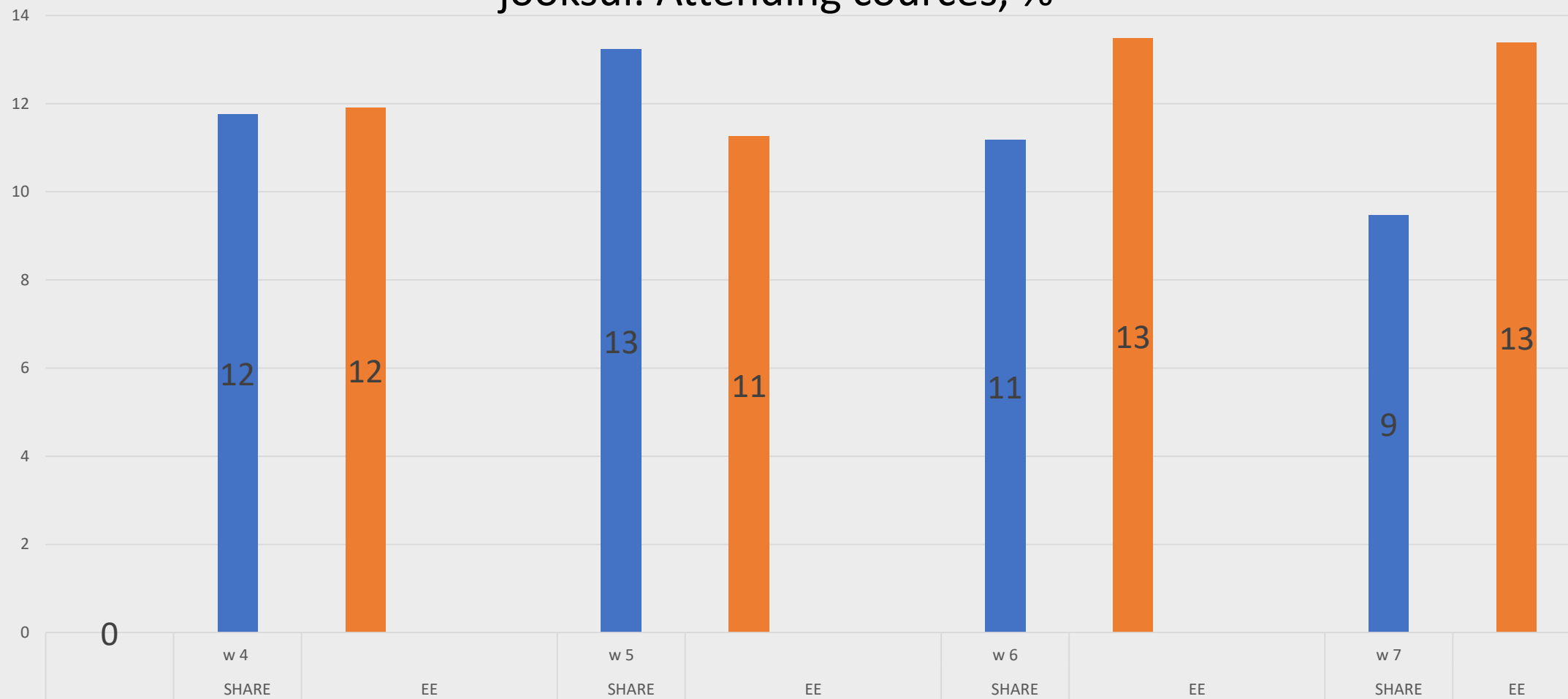
Social inclusion among age group 57-66 in 2017

%

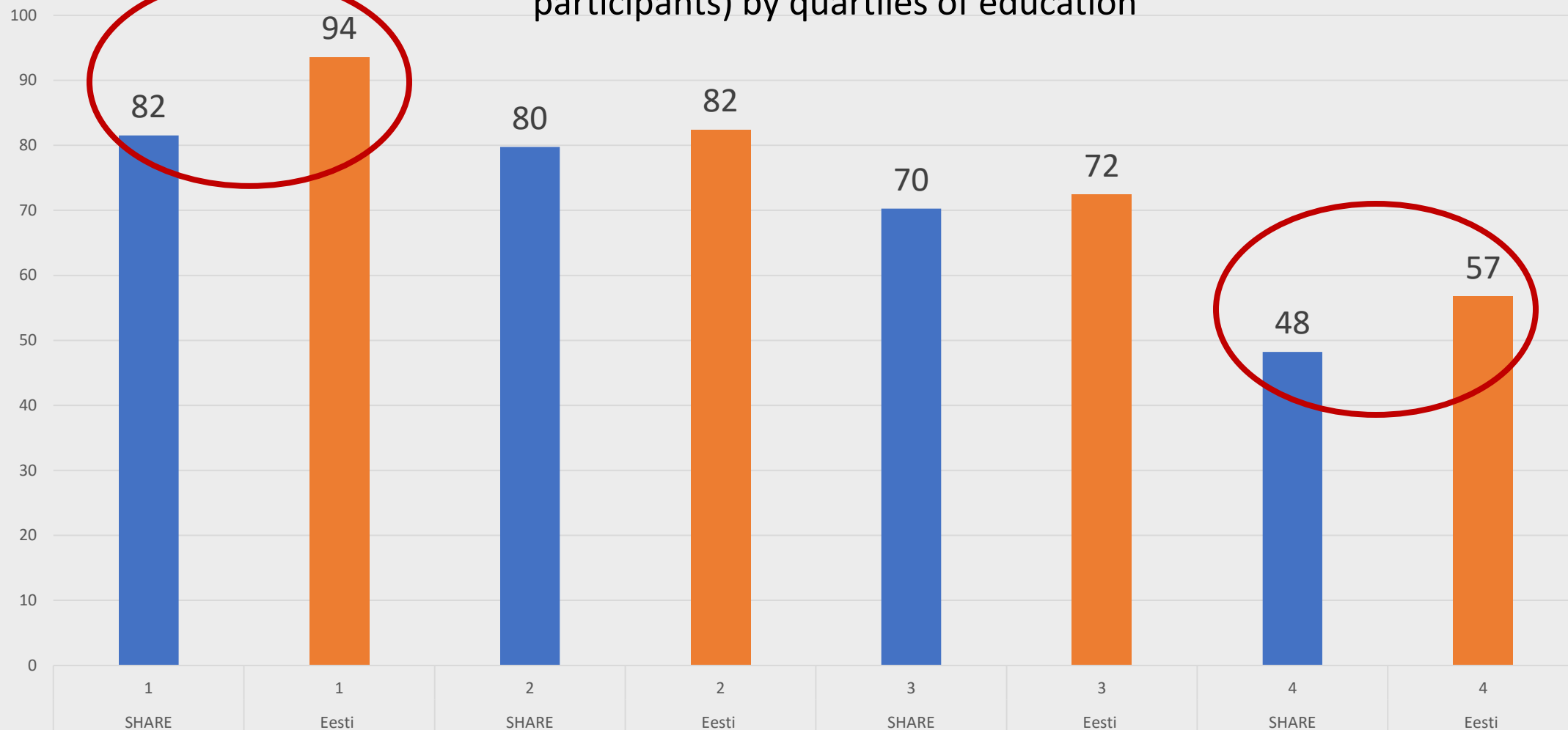
Sotsiaalsed tegevused: osalemine klubilises tegevuses, vabatahtlikus töös, õppimine kursustel, osalemine parteilises või KOV tegevuses

Nelja laine tulemused: kursusel või koolitusel osalemine viimase 12 kuu jooksul. Attending courses, %

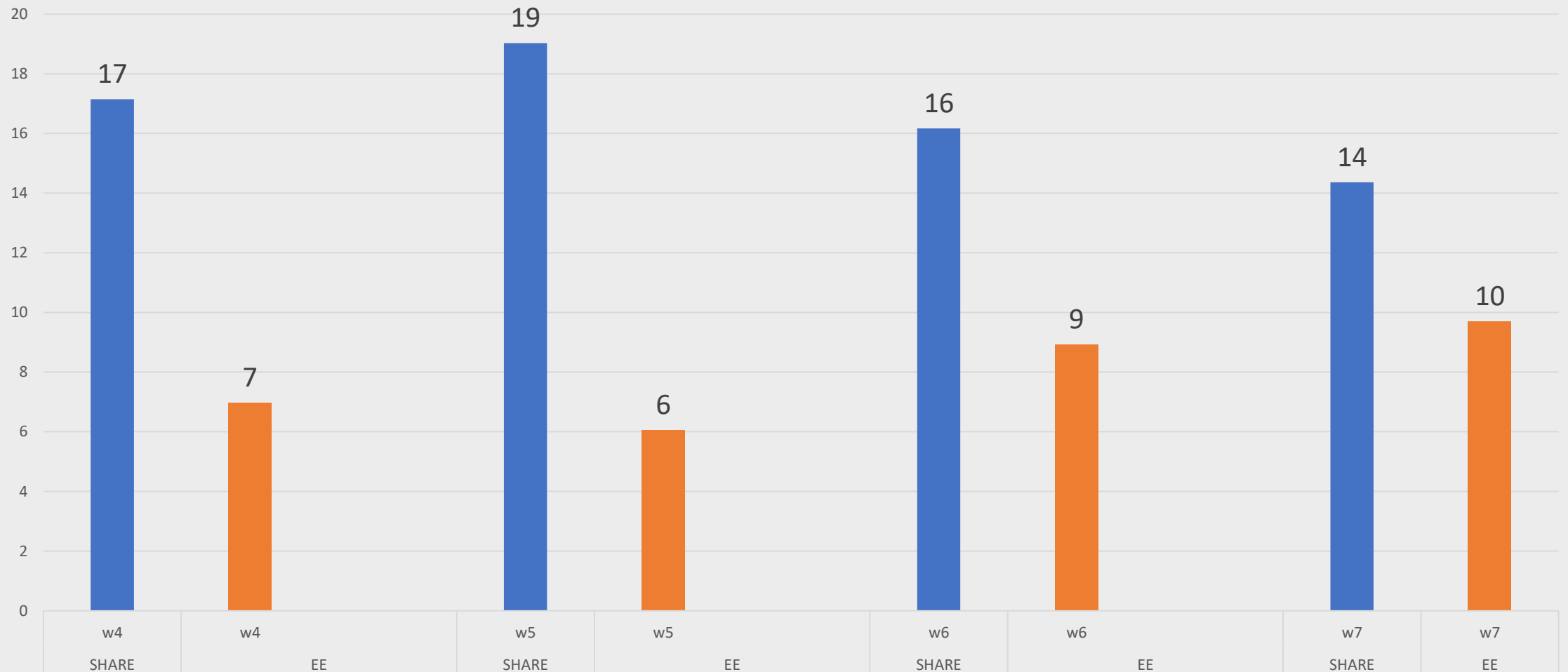

Kursustel **mitteosalenuid** nende seas, kes on kõigis neljas laines vastanud (nn stabiilsed mitteosalejad) hariduskvartiilide lõikes

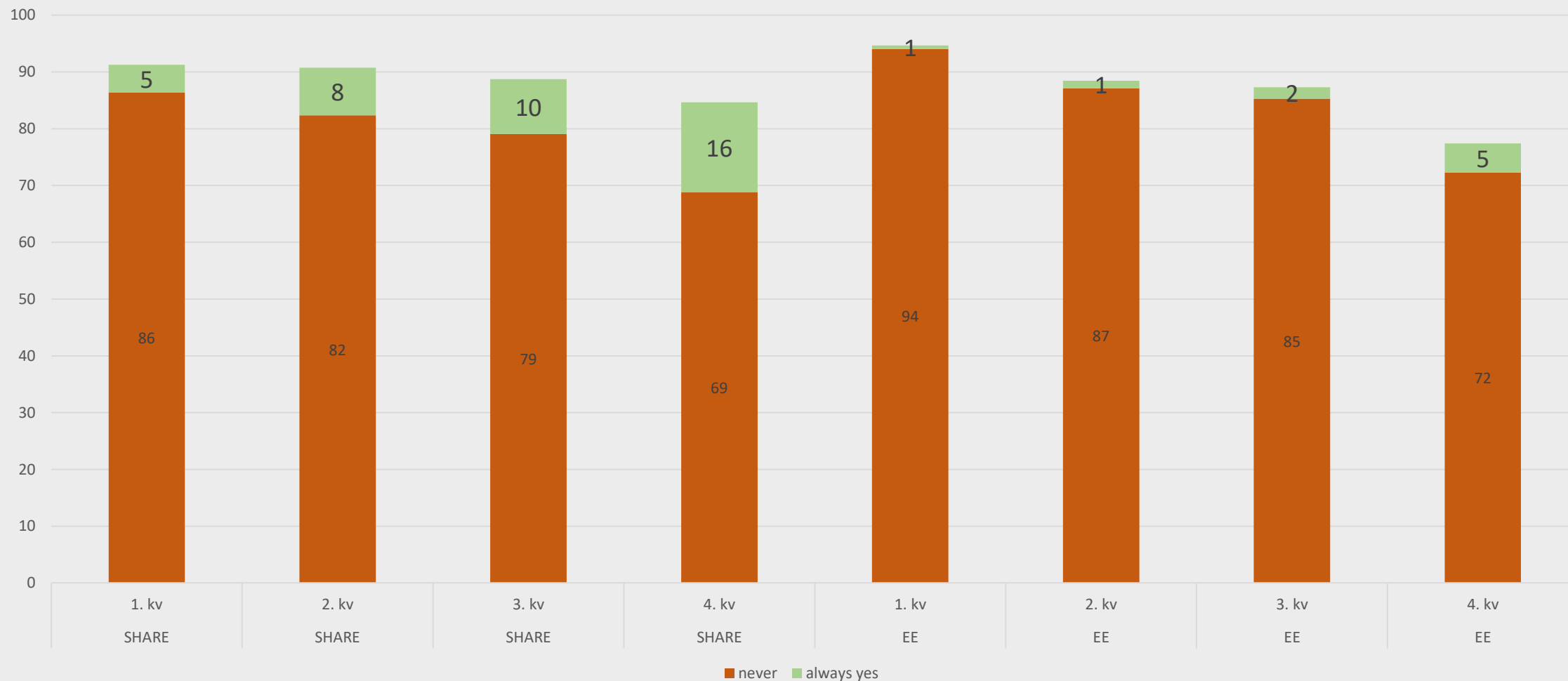
Non-participants in courses among those who responded in all 4 waves (stable non-participants) by quartiles of education

Osalemine vabatahtlikus töös neljas laines. Engagement in voluntary work through waves, %

Vabatahtlikus töös osalemine läbi nelja laine hariduskvartiilide kaupa, % vastajatest laines. Engagement in voluntary work by education quartile

1. kv = 0–8 a

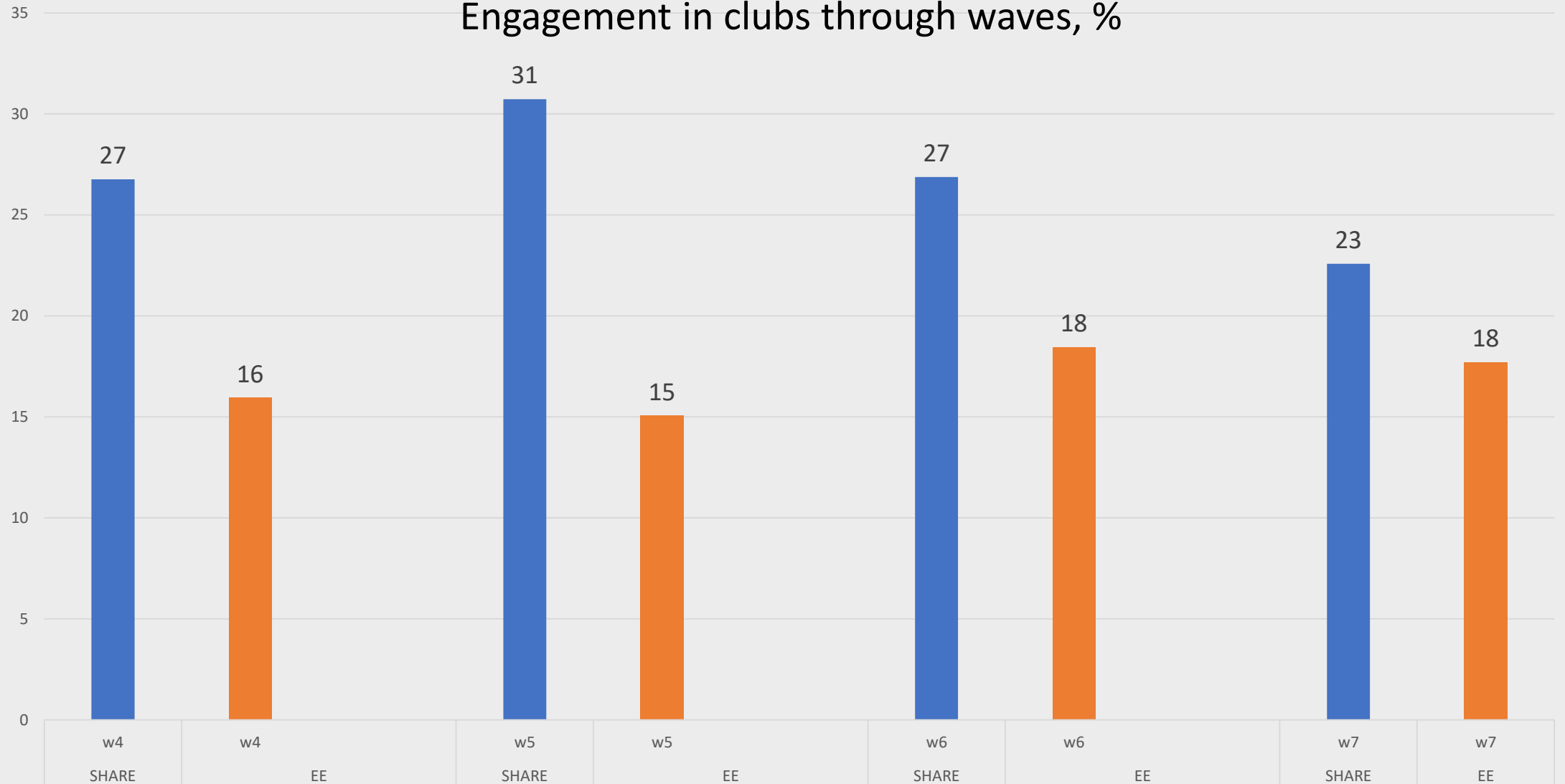
2. kv = 9–11 a

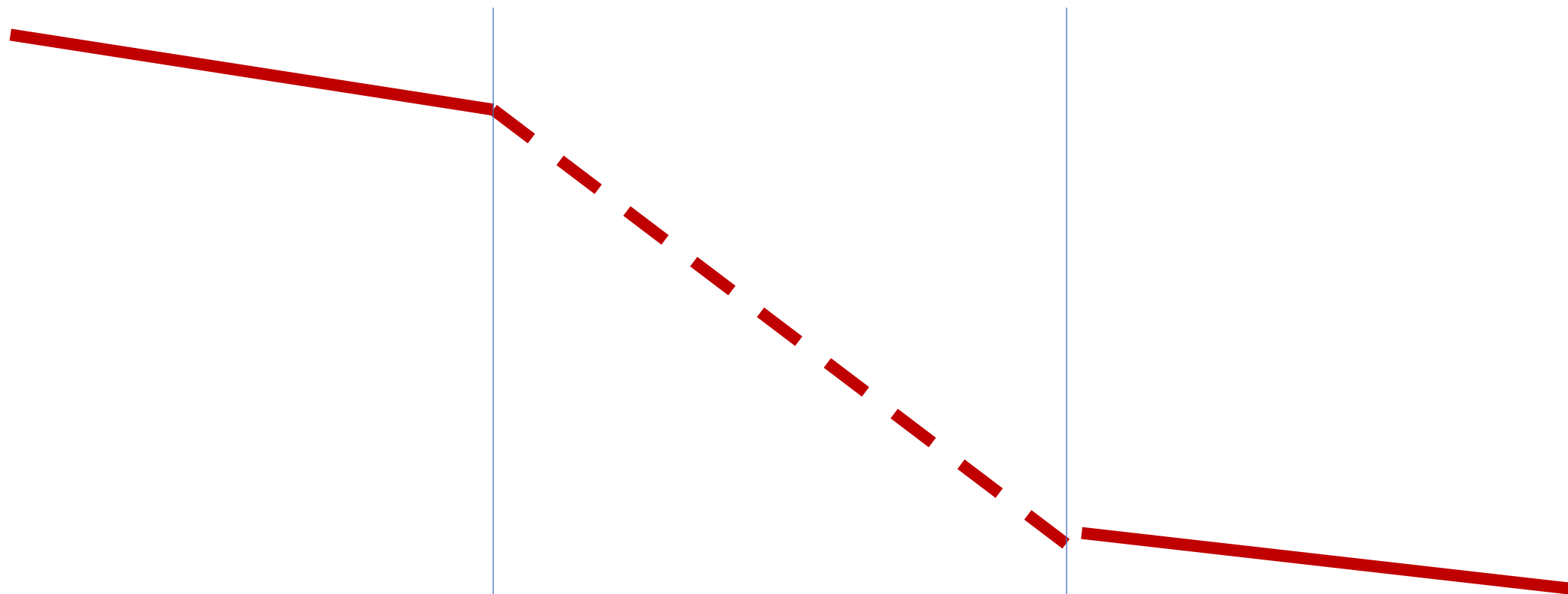
3. kv = 12–13 a

4. kv >13 a

Osalemine klubilises tegevuses neljas laine.

Engagement in clubs through waves, %

tööturg

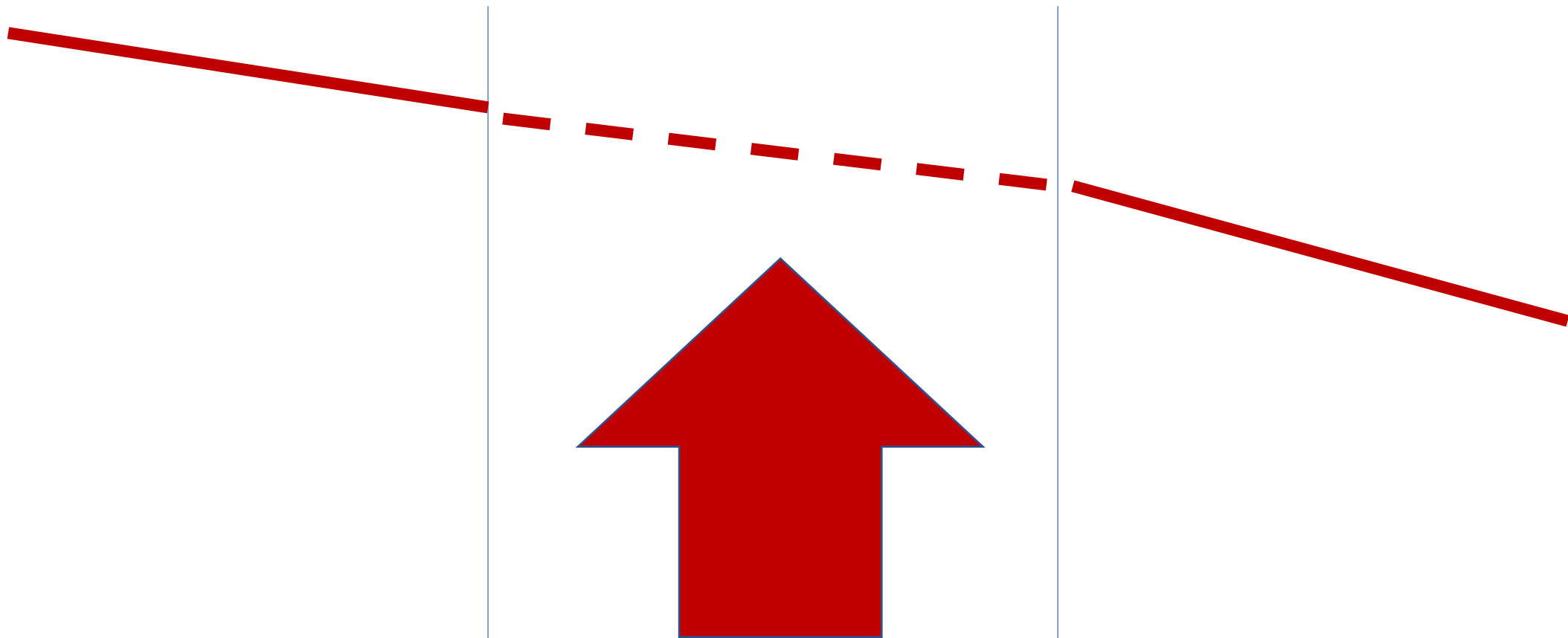
Heaolu arengukava
Elukestva õppe
strateegia

_____?_____

meditsiinisüsteem

hoolekandesüsteem

Haigekassa rahastamine
Hoolduskoormuse vähendamine

tööturg

Heaolu arengukava
Elukestva õppe
strateegia

**arengut ja panustamist,
toetav keskkond**

meditsiinisüsteem hoolekandesüsteem

Haigekassa rahastamine
Hoolduskoormuse vähendamine

Soovitused

Litwin: seda teemat peetakse inimese isiklikuks asjaks või kogukonna asjaks, siis poliitikatasandil peaks vähemalt seda tegema, et **maha võtma takistused** olla vanemas eas aktiivne

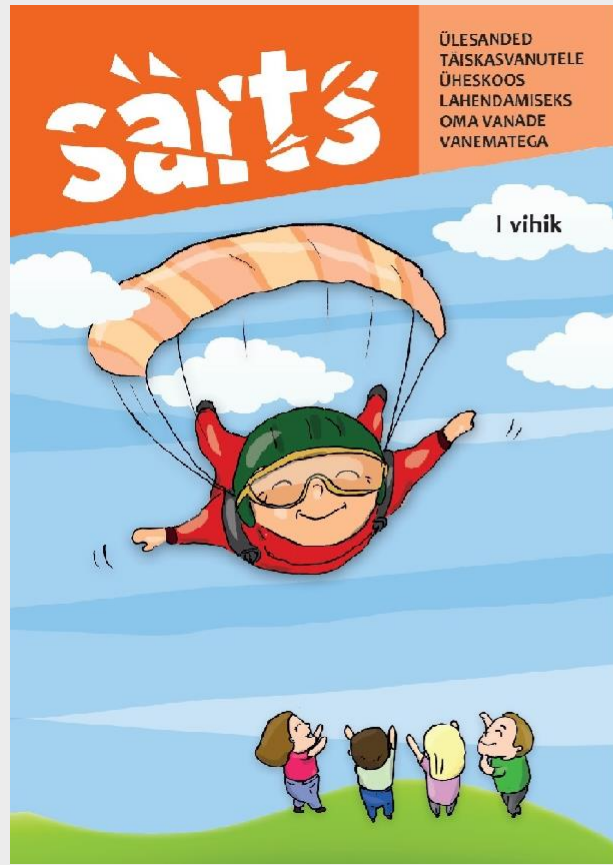
Litwin, H. and K. J. Stoeckel. (2014). Engagement and social capital as elements of active aging: an analysis of older Europeans. Sociologia e Politiche Sociali 17(3): DOI: 10.3280/SP2014-003002.9-31.

Teadvustada, et positiivne mõju on tegevustel, mis suunavad inimest olema **sotsiaalne**, sisaldab ka põlvkondadevahelist koostööd, on regulaarne, pakub aktiivset rolli (vrd passiivne kuulaja)

Näha riskigrupina neid 55+ inimesi, kelle **ainus sotsiaalne aktiivsus on töö** – kuidas toimub üleminek pensionile.

Üldoskuste omandamiseks on vaja luua täiskasvanutele süsteem ja struktuur.

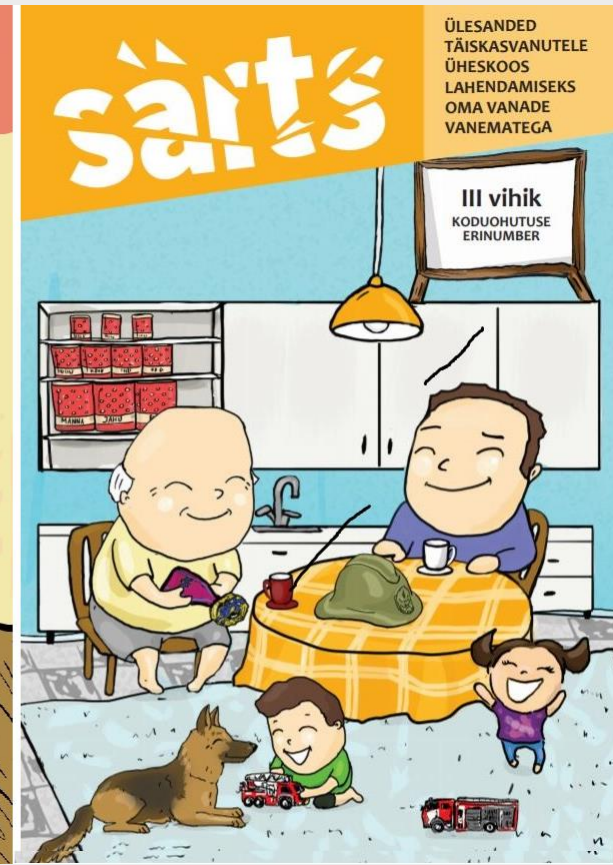
Särts – töövihik täiskasvanud lastele üheskoos lahendamiseks oma vanade vanematega

jaanuar 2019

aprill 2019

september 2019